

a nemiség titkairól, valamint azokról, akik „a rendestől” eltérnek.

A kötet elbeszéléseinek olvasása közben rendkívül érzékletesen kirajzolódik az egyén és a közösség szoros kapcsolata. Való igaz, hogy a történetek elmesélése szubjektív módon történik, mégis folyamatosan jelen van a közösség ereje. A beszélgetések alapján például megtudhatjuk, hogy mi az a vágy, szexuális cselekmény vagy viselkedésforma, amelyet a közösség legitimál, és mi az, amit nem néz jó szemmel, vagy mélyen elítél, vagy miként van hatással a közösségi normáktól való eltérés, például a szegyenbe maradás az egyén lelki állapotára, az életben való boldogulására. Világossá válik, hogy az egyéni boldogság számos esetben függ a közösség elfogadó vagy elutasító magatartásától.

Balázs Lajos nem engedi meg, hogy parasztembert csak fizikai mivoltában lássuk magunk előtt, akiknek az élete csak a munka, a hétköznapi és az ünnepnapok

ismétlődéséből áll. Ebben a munkában az kerül előtérbe, hogy a falusi ember milyen lelki és érzelmi világban, állapotban éli meg mindennapjait, valamint milyen vágyak, érzések (például öröm, szomorúság, harag, bosszú) kerítik hatalmába, ezt hogyan tudja kezelni, és mennyire sikerül összhangban megélnie közvetlen környezetével. Elmondható tehát, hogy azon túl, hogy eme kötet a népi nemi kultúra mélyebb ismeretébe nyújt betekintést, egyben kulturális pszichológiai tartalma is van, hiszen egy parasztasszony személyében megszólaltatott egész faluközösség lelkivilágáról szól.

A kötet egy dialektológiailag is jelentős tájszójegyzéssel zárul, amely specifikus, helyi kifejezéseket tartalmaz a szerelmi élettel kapcsolatban, és ily módon szinte szótárt nyújt az olvasónak a téma megértéséhez és a lelkiállapotok, cselekvések stb. azonosításához.

Ágoston-Szűcs Brigitta

Újabb kötet egy mikofil etnomikológustól (megjegyzések, adalékok)

Zsigmond Győző: Gombák a magyar néphagyományban. Etnomikológiai tanulmányok. Tortoma Könyvkiadó. Barót 2020. 366 old.

Zsigmond Győző – a szűkebb néprajzos és muzeológus szakmában gyakran városi gombakirályként, mikofil etnomikológusként emlegetett kutató, a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológiai Tanszékének oktatója, emellett a sepsiszentgyörgyi László Kálmán Gombász Egyesület (LKG) vezetője, a *Moeszia* gombászszaklap társ-főszerkesztője – újabb kötetel örvendeztette meg a népi gombaismeret és -használat iránt érdeklődő népes olvasóközönséget. A szerzőnek korábban megjelent, hasonló tárgyban írott, népszerű kötetei (*Gomba és hagyomány. Etnomikológiai tanulmányok*, LKG – Pont Kiadó, Sepsiszentgyörgy–Bp. 2009; *Népi gombász a Székelyföldön*, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíksz., 2011; *Gomba és hagyomány a*

Kárpát-medencében. Etnomikológiai tanulmányok, Globe Edit, Beau Bassin, 2019), valamint tanulmányai, cikkei, előadásai, kiállításai stb., amellyel, hogy az etnomikológia s tágabban a bölcsész- és természettudomány gombákat kutató képviselői körében mint szakmunkák (el)ismertek, nyíltan vállalják a közművelés, ismeretterjesztés, oktatás és tudománynépszerűsítés feladatát is.

Zsigmond Győző két és fél évtizede végez etnomikológiai alaputatásokat. Terepmunkáit, gyűjtéseit előbb Erdélyben kezdte, majd a magyar nyelvterület, a Kárpát-medence számos néprajzi tájegységét (Kárpátalja, Moldva, Muravidék, Felföld stb.) meglátogatta. Első, jelentősebb etnomikológiai tanulmányát 1994-ben a Kovászna megyei Sepsikőröspatakról tette

Nagy Zsolt (1991) – doktorandusz, BBTE, Hungarológiai Doktori Iskola, Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Kolozsvár, nagycsolsolt@yahoo.com

közzé, a kolozsvári Kriza János Néprajzi Társaság 2. Évkönyvében (*A gomba helye népi kultúránkban. Egy falu [Sepsikőröspatak] etnomikológiai vizsgálata*, 22–58. old.), további kutatásainak (rész)eredményeit pedig azóta is folyamatosan publikálja. Amint azt a főcím is jelzi (*Gombák a magyar néphagyományban*), legújabb kötetében ezúttal az egyes, magyar néphagyományban kiemelt szerepet játszó gombák (fajok, nemzetségek és családok) kerülnek vizsgálatra fókuszába.

A szerző bevezetőjében a magyar etnomikológia történetéről értekezik. Kijelöli az etnomikológia „jövöbeni feladatait”, illetve összegzi annak „gyakrabban vizsgált területeit” (14–15.). Helyesen eljárva – tágabb kontextusba ágyazottan – a nemzetközi eredmények felvázolásával, azok tükrében igyekszik láttatni és értelmezni a 20. század ötvenes éveiben létrejött tudományterület fejlődésének főbb irányvonalait, mégis e sorokat olvasva jogos kérdésként merülhet fel, hogy *A magyar etnomikológia történetéről* címet viselő fejezetben szükséges-e ilyen részletességgel tárgyalni például latin-amerikai, afrikai vagy épp ázsiai kutatási eredményeket, miközben a Kárpát-medencei előzmények és magyar megjelenések tárgyalása vázlatos marad, arról csak nagy időbeli (sokszor évszázadnyi) ugrásokkal szerez némi információt az érdeklődő.

A tudomány-, valamint kutatástörténeti bevezetőt a mintegy 38 gombafaj, -nemzetség és -család 29 különálló fejezetben való részletes tárgyalása s újabb 24 gombafajnak a *Más, a magyarság által használt gombák...* című fejezetben helyet kapott rövid leírása követi. Itt tudom javasolni a szerzőnek a *centrális gomba*, *kvázicentrális gomba* szakkifejezések mellett a *kulturális kulcsfaj* fogalmának használatát is a továbbiakban (vö. például Babai Dániel – Molnár Ábel – Molnár Zsolt: „*Ahogy gondozza, úgy veszi hasznát.*” *Hagyományos ökológiai tudás és gazdálkodás Gyimesben*. MTA BtK Néprajztudományi Intézet – MTA ÖKk Ökológiai és Botanikai Intézet, Bp.–Vácrátót, 2014, 62–63. old.), ami pedig a *periferiális gomba* kifejezést illeti, megjegyezzük, hogy egy-egy gombafaj adott térségben való ismertségének, népszerűségének számos olyan oka is lehet, melyre az

etnomikológusaink csak egészen kivételes esetekben figyelnek (begyűjtőközpontok gyűjtési stratégiája, üzletek, bevásárlóközpontok importátúruja, külföldi kereslet bizonyos gombák iránt stb.), s mely nem feltétlenül tükrözi az adott faj valódi helyi megítélését és értékét. A szakirodalom, a történeti forrásmunkák, kéziratok szakácskönyvek, levéltári iratok, uradalmi összeírások, urberialis feljegyzések, újságcikkek és egyebek hasznosítása mellett a szerző szó szerinti lejegyzésben publikálja azokat az izes adatközléseket, melyeket a Kárpát-medence valamely tájegységén jegyzett le egy-egy gomba ismerete, felhasználása után érdeklődve. De hangsúlyosan emeli be munkájába a gombákkal kapcsolatos folklorisztikai adatokat, folklóralkotásokat is (mennyezői vers, népdal, találós kérdés, mondóka, szólás, igaz történet, énekes-táncos népi gyermekjáték, nóta, népi vers, vicc, népi tréfa, anekdota, falucsúfoló, webköltészet, időjárás- és termésjóslás, regula stb.), s ezek kapcsán számos, a gombákhoz valamilyen módon kapcsolódó mese- és hiedelem is fel-feltűnik a kötet lapjain (bába, törpe, ördög, szentek, boszorkány, kétfejű sárkány, „hét piros csizmás fehérnép”, kígyókirály, szépasszony, tündér stb.). Néhány gomba esetében ugyanakkor némileg pótolják az adathiányt a gombás helynevek, melyeknek vizsgálatát érdekesnek és értékesnek találom e kötetben. Véleményem szerint ugyanis, ha abból a feltevésből indulunk ki, miszerint az emberi beavatkozások következtében a természetet környezetet változásokon ment át, de ezt a gyors változást a helynevek sokkal lassabban követték, és máig őrizhetik a környezetnek a névadás pillanatában rögzített képét, dokumentumként szolgálhatnak a hely eredeti gombaborítottági vagy „gombagazdálkodás”-történeti állapotára nézve, s közben feltételezzük azt is, hogy a névadás alapjai egykor nem a mindenhol megtalálható termények, növények vagy egyebek voltak, hanem egy olyan motívum, mely az egyén és a közösség számára is egyértelműbb (tehát ebben az esetben egy valamivel ritkább gombaféle), akkor helyneveinket sorra véve számos gombafaj egykori jelenlétére, használatára is következtethetünk. Éppen emiatt hiányolom, hogy a szerző nem használta forrásként többek között Pesty

Frigyes 2012-től több kötetben közreadott 1864–1865-ös helynévgyűjteményét sem, mely valóságos kincsesbányája a székelyföldi gombás helyneveinknek, illetve az etnomikológiai vonatkozású adatoknak (Zágonban „bikkfa toplót” és fenyőtoplót szednek, melyet hajókészítésnél használnak; Csernátfaluban a *Toplós kútról* azt tartották, hogy szépasszonyok fürödnek benne, ezért naplemente után nem szabadott belőle inni; Csíktaploca nevét Pesty szintén a *toplóból* eredeztette stb. stb. – vö. OSZK–SZNM, Bp.–Sepsisztgy, 2012–2015), ami pedig a történeti források és periodikák gombákra vonatkozó adatainak összegyűjtését illeti, ajánlani tudom a továbbiakban az Arcanum Digitális Tudománytár által digitalizált anyagok keresőjében való kutakodást, hiszen a *topló* példájánál maradván számos olyan értékes, 18. századi találatot ad – ezek közül a legkorábbi 1760-as! –, mely a kötetben leírtakat tovább árnyalhatja.

A szerző által a kötetbe válogatott írások közül véleményem szerint csupán néhány felel meg a tanulmányra jellemző kritériumoknak. Terjedelmében, műfajában és a szöveg típusában, felépítésében is nem az alcímbe jelzett „tanulmányokról”, hanem leginkább cikkekről, esetenként pedig személyes hangvételt megütő, nevezéktani információkkal és egyéb adatokkal tarkított terep- és/vagy élménybeszámolókról beszélhetünk („Elmesélem a továbbiakban [...]” – vö. 188. old.; „Jó évtizede szokásommá lett, hogy gombaszom egyet [...]” – vö. 193. old.; „Felejthetetlen számomra az, amikor [...]” – vö. 208. old. stb.). Jelen recenzióban csak a két kötetnyitót írást, az általam legfontosabbnak tartott szöveget emelem ki. Az egyik a Háromszéken ismert *harapégésgombáról*, míg a másik a székelyföldi (elsősorban korondi) bükk- és nyírfataplóról szól. Mindkét esetben – a szerző szavaival élve – világraszóló helyi érdekességgel, jellegzetességgel állunk szemben. Előbbi esetben egy olyan jelenség rajzolódik ki, mely valóban unikálisnak mondható: legelők, kaszálók égetéssel művelésével, tuskók locsolásával, egy tulajdonképpen extenzív művelési gyakorlattal segítik/segítették a háromszékiek egy általuk kedvelt étkezési gomba termését. Utóbbi

esetben a *toplófajokat* mellett, hogy számtalan módon, többféle céllal felhasználták/felhasználják (tűzgyújtás, füstölés, gyógyítás, népi játék stb.), egy igencsak összetett begyűjtési és feldolgozási eljárással (*toplászás*), speciálisnak mondható, állandóan változó, fejlődő szerszám- és kellék-, azaz eszközkészlettel (*toplógyalu, lőfejes faragószék* stb.) használati- és dísz tárgyakat is készítenek belőlük, mindezt pedig egy jól meghatározott munkamegosztással, a hagyomány(oz)hoz ragaszkodva, de mégis az újításra mindig nyitottan.

A kötet a gombák bemutatásán túl számos értékes etnoasztrológiai, etnoökológiai, etnogasztrónómiai, etnomedicinai és etnobotanikai adalékot is tartalmaz, így az az említett tudományterületek képviselőinek figyelmére is számot tarthat. A népi növényismeret és -használat kutatóinak talán nemcsak azért, mert a Kárpát-medence legtöbb tájegységén a népi tudásrendszerben a gombák csoportja még mindig a növények kategóriájába sorolódik, hanem mert a kötetben olyan adatok is feltűnnek, mint például a *toplógomba* illatosítása somkóróval, nyomóforma készítése körtefából *toplófeldolgozáshoz*, de hasonlóan tanulságosak, beszédesek a *toplótárgyakra* kerülő díszítőelemek nevei is, mint például a *tulipános cserelapi, kádárvirág*, ördögborla-lapi, *napraforgós szilfalapi, boglár* stb., melyekből a *toplászfalu* Korond népi növényismeretere is következtethetünk.

A kötetben közölt írások jelentős elemének érem a névtani, nevezéktani fejtegetéseket. Népi gombaneveinket a szerző nemcsak összegyűjtötte, de az adat- és forrásközlésen túl az elemzésig is eljutott, az értékelés, a kimért, átgondolt következtetések levonása is megtörténik részéről e tekintélyes adathalmaz (a kötet végi jegyzék 1650 népi gombanevet tartalmaz!) alapján. Sőt, a leírtak megértését segíti 8 esetben az adott gombafaj jellegzetes magyar népi neveinek Kárpát-medencei elterjedését mutató térképlap is. Ami azonban a népi gombanevek és a tudományos gombanevek megfeleltetését illeti, bizonyos esetekben a latin nevek használatában a szerző nem követi a rendszertan legújabb eredményeit. Az ún. filogenetikus rendszerezés, a legújabb APG-féle (Angiosperm Phylogeny Group) kladisztikus osztályozás talán a

gombák esetében hozta a legtöbb változást a korábbiakhoz képest. Anélkül, hogy valamennyi, a kötetben pontatlanul előforduló tudományos névre kitérnék, csak egy szemléletes példával kívánom illusztrálni megjegyzésem: a korábban a *Polyporus* nemzetségbe tartozó fajokat – így a szerző által a *harapégésgombaként* azonosított *P. meridionale* (helyesen azonban a fajnév *meridionalis!*) és a *P. corylinus* fajokat is – néhány éve, a genetikai vizsgálatok (DNS-szekvenciák kladisztikus vizsgálata) alapján átsorolták a *Cerioporus* nemzetségbe, így azok hivatalosan elfogadott tudományos neve és besorolása (az auktorek és a közlés évének jelzésével) *Cerioporus meridionalis* (A. David) Zmitr. & Kovalenko (2016), illetve *C. corylinus* (Mauri) Zmitr. & Kovalenko (2016). Ugyanakkor a magyar köznyelvi, népi, illetve a latin tudományos nevek írásakor a nemzetközi nomenklatura és az érvényben lévő helyesírási szabályok betartásával célszerű lett volna a kiadás előtt egységesíteni a gombafajok, -nemzetségek és -családok neveinek írásmódját.

A korábban közölt etnomikológiai munkákkal szemben a szerző által megfogalmazott kritika, tudniillik hogy azokból „nem lehet következtetni az egyéni és a közösségi gombaismeret különbségeire” (11.), sajnos (részben) ebben az esetben is érvényes marad. A kötetet olvasva ugyanis gyakran lehet az az érzésünk, hogy Zsigmond Győző elsősorban ún. specialistákat keresett és szólaltatott meg: a sepsiszentkirályi Bartha Istvánt, „kinél jobb gombaismerőt akkor nem tudtak mondani a fálubeliek” (22.), a *toplászok* közül „a mesterség országos, sőt világhírnévnek örvendő művészeit” (36.), Máthé Árpádot, „kit méltán lehet mesternek [...] nevezni” (47.) stb. Felmerül tehát a kérdés, hogy a leírtak mennyiben a közösségi, népi tudást s mennyiben a speciális ismeretekkel rendelkező egyének által birtokolt tudást tükrözik. A megszólaltatottak között viszonylag gyakran tűnnek fel mikológiát tanult gombaszakellenőrök, gomba(át)vizsgálók, erdészek, erdőmérnökök, begyűjtőközpont-üzemeltetők, de értelmiségiek (mérnökök, egyetemi hallgatók, tanárok) is, s a főként életmódjukból, foglalkozásukból adódóan kiemelkedő gombaismerettel rendelkező

népi specialisták szintén ott vannak az adatközlők névsorában, úgy mint ún. „gombakirályok”, erdőmunkások, juhászok, kertészek, méhészek, vadőrök és vadászok, gombászegyleti tagok.

Az írások kötetbe való válogatásakor az ismétlődések (néha egy oldalon belül is, vö. például a 77. vagy a 148. old.) kiszelektálása elmaradt. A szerzőnek egy másik etnomikológiai tanulmánykötete kapcsán korábban már jelzett (vö. Czégényi Dóra Andrea: Önként kínálkozó ízes eledel... A mikofiliától az etnomikológiáig. EM, LXXIV 4. 2012, 217.) mulasztását jelen kiadvány esetében sem sikerült tehát korrigálni, holott ez a szöveg olvasmányossága szempontjából igencsak cél-, szak-, szükség- és időszerrű lett volna. Ilyen mértékű ismétlődések meglete egy kötetben belül (például „A kitüntetetségi jele az, amikor valamelyik gombafaj gyűjtését, keresését, szedését külön szóval, kifejezéssel emlegetik [...]” – 66. és 106.; „Általában nehéz ételnek tartanak minden gombát: ez valójában túlzás” – 70. és 78.; „A népi gombanevek általában találóak, érzkletek. Ismeretük segít bennünket jobban megismerni az elnevezetteket. Szerencsére a magyar hivatalos, tudományos gombanevanyag jó része népi eredetre megy vissza, nem vagy nem egészen művi” – 102., 113. és 135. stb., stb.), úgy gondolom, még akkor sem lenne megengedett, ha a szerző elképzelése szerint a kötet cikkeit a majdani érdeklődők csak önálló írásokként forgatják majd.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy a fentiekben megfogalmazott (kritikai) megjegyzések ellenére a kötet dicséretes vállalkozás, adatgazdag etnomikológiai munka, melyben a szerző – gondolva a mikológiában kevésbé jártas olvasókra – valamennyi tárgyalt gombafajnak a színes, jórészt általa készített fényképét is közli, s emellett további több száz, e gombák gyűjtését, feldolgozását, felhasználását illusztráló képet (összesen 175-öt) és ábrát (8-at) is elhelyezett a kiadványban, mely annak esztétikai és szakmai értékét is növeli. A tekintélyes bibliográfia – bár olyan tételeket is tartalmaz, melyeket a szerző közvetlenül nem használt, szövegeiben nem hivatkozott – a téma iránt érdeklődők tájékozódását is segíti, a kötet pedig egy 39 kérdést tartalmazó

etnomikológiai kérdőívvel, a könyvben szereplő gombák neveinek, a rövidítéseknek és az adatközlőknek a jegyzékével, angol nyelvű kivonattal, illetve tartalommal zárul.

Mivel tudásunk van róla, hogy a szerző kutatótársával, Kicsi Sándor Andrással etnomikológiai kisenciklopédia, kézikönyv megjelentetését tervezi a közeljövőben (vö. 12.), amellet, hogy az előttük álló nem egyszerű munkához elszántságot kívánok, csak ajánlani tudom, hogy a készülő munka szócikkei között szerepeltessenek majd – legalább említés szintjén – olyan, tágabb értelemben az etnomikológia tárgykörébe (is) tartozó, de általuk még részletesebben nem kutatott témákat is, mint például a penészgombákra, a növénykórtani tüneteket produkáló gombákra, növények gombás betegségeire vonatkozó népi ismeretek (lisztharmat, korompenész stb., különös tekintettel az anyarozs nevű fitopatogén gomba művelődéstörténeti vonatkozásaira – lásd Grynaeus Tamás, Szikszai Mária és mások e tárgyban publikált eredményeit), a zuzmókra mint a legtöbb tájegységünkön gombáknak titulált élőlényekre (valójában moszatok és gombák együtteléséből kialakult szervezetek) vonatkozó ismeretek, a lidércekre mint hiedeleményekre és a lidércfényre vonatkozó ismeretek, melynek egyik tudományos magyarázata épp a nálunk is honos tucatnyi világító, általában szaprofita vagy parazita gombafaj stb.

De akad még (tovább)kutatandó téma a szűkebb értelemben vett etnomikológia jelenlegi és majdani képviselőinek is. Bár a szerző több ilyen is kijelöl könyvében, néhány általa kevésbé hangsúlyozottra, avagy nem említettire magam is felhívnám a figyelmet. Igencsak hiányosak az ismereteink például a különböző gombák ínségek idején betöltött szerepéről mint ún. ínségeledek (lásd a tapló, légyölő galóca, keserűgomba stb. eseteit), a gombák festésben betöltött szerepéről mint ún. festőgombák (lásd a tapló levével régebben orsót, galóccával pedig a juhászok sajtot színezték, szarvasgombaspórával szemöldököt, tintagombákkal textilt, pisztricgombával bőrt festettek stb.). Arról is keveset tudunk, hogy a gombáknak milyen funkciója lehet más természetkielő népi mesterségek és ún. ősfoglalkozások

esetében (lásd taplógomba vadászszékként, szeletekre vágva halcsalétekként stb.). Érdemes lenne módszeresen megvizsgálni a különböző gombák és gombás termékek identitásformáló szerepét (termékek védjegyzetése, levédése, gombák fesztiválokon és más rendezvényeken való megjelenése stb.). Szórványosak adataink arra vonatkozóan, hogy egyes mikofil tájegységeken milyen eljárásokkal segítik elő vadon termő gombák termését. (Általam lejegyzett érdekes gyergyói adat például, hogy egy gombász házaspár a legtöbb sárga rókagombát termő gombászóhelyet *kertnek* nevezte, a kistermetű gombákat fenyőgallyakkal takarták, hogy zavaratalanul s főként más gombászók szeme elől rejtve növekedhessenek, illetve a terület vízelvezetéséről, a terep rendezéséről is gondoskodtak.) Keveset tudunk az ún. mikofób néprajzi tájegységeink, falvaink gombához való viszonyáról, a mikofóbia okairól, annak hátteréről. (Ilyen vidéknek tartom például a Kis-Küküllő mentének egy szakaszát, melyet a következő saját gyűjtéssel illusztrálok: egy Gegesről elszármazott, a gombákkal „megbarátkozott” fiatal férfi szülőfalujába hazalátogatva a közeli erdőben gombát szedett, idősödő édesanyja egyik lábasában megkészítette azt; amikor az esetről az édesanya tudomást szerzett, az edényt szemébe dobta, azzal az indoklással, hogy a gombával érintkező tárgy nem tisztítható, a tárgy maga is mérgezővé válik.) Érdemes lenne kutatni ugyanakkor az ún. mediatizált gombáinkat, illetve a televízió, internet, magazinok, könyvek stb. hatását a népi gombaismeretre, különös tekintettel a szerző által is többször hivatkozott, több ezer erdélyi háztartásban ott lévő, Veress Magda által írt *Gombáskönyvre* (Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1982), hisz véleményem szerint ennek vizsgálata hasonló eredményt hozna, mint a Maria Treben-féle *Egészség Isten patikájából* című népszerű munka az etnofarmakobotanikai ismeretek (át)alakulása szemszögéből. Keveset tudunk a gombák állatgyógyászatban és az állatok takarmányozásában, etetésében betöltött egykori és mostani szerepéről. Ugyanígy a gombajelző gombákról és növényekről (ugyancsak saját gyűjtés, hogy a Zsigmond Győző által közölt baranyai esethez – 116. old. – hasonlóan

Gyergyóban is ízletes vargánya jelzőjének tartják a légyölő galócát). Külön tanulmány szólhatna arról, miképpen kapcsolódnak a gombák különböző szentek kultuszához (Szent Antal, Szent Kozma és Damján, Szent Mihály, Szent György stb.), és e sort talán még hosszasan folytathatnám, egyetértve a szerzőnek azzal a megállapításával, miszerint a „gomba, gombászás és ember, a kultúra szövevényes kapcsolatának kutatása számos tudományág számára szolgáltatna újabb adatokat, lehetővé tenné a nyitást, a továbbfejlődés más lehetőségeit” (15.).

Egy helyen Halász Péter kutató írja: „[...] anynyira hiányos a gombaismeretem, hogy nem vállalkozhattam felelősségteljes gyűjtésükre és meghatározásukra.” (Halász Péter: „*Ninc ki gondot üszeljen ránk...*” *Néprajzi tanulmányok, dolgozatok a moldvai magyarok hagyományos műveltségéről*. KJNT–NM, Kvár–Bp. 2020. 140. old.). Valóban sajnálatos,

hogy nem sokan bátorkodnak belevágni a gombák szövevényes, szerteágazó világának kutatásába. A felelősségteljes gyűjtéshez talán az is szükséges, hogy magunk is egy személyben szenvedélyes gombászok, gombászók, kiváló gombaismerők, -használók és -fogyasztók legyünk – Zsigmond Gyözőre pedig valamennyi messzemenően igaz. Ráadásul évek óta a legkitartóbban emeli be a köz- és szakmai érdeklődés homlokterébe a gomba és ember kapcsolatának kérdését. Neki köszönhető az is, hogy a magyar etnomikológia tudománya más nemzetek, térségek népi gombaismeret- és gombahasználat-kutatásaihoz viszonyítva, nemzetközi viszonylatban is élen jár. E munka folytatásához mi mást kívánhatnánk, mint kitartást, jó egészséget, gombamód szaporodó eredményeket!

Nagy Zsolt